

Suomen kirjakielen
opetuksesta karja-
laisissa kouluissa

Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!

Val. as. K. K.

SUOMEN KIRJAKIELEN OPETUKSESTA KARJALAISISSA KOULUISSA

PETROSKOI ✕
1 9 3 0

Гостипография им. П. Ф. Анохина. г. Петрозаводск. 1930 г.

Карлит 211

Тираж 400 экз.

ALKULAUSE.

Karjalan Valistusasiain Kansankomissariaatin Koulupedologinen kabinetti lähettää täten karjalaistetuille kouluille ensimmäisen metoodisen kirjelmän suomenkielen opetuksesta. Suomen kirjakieli on tunnustettu sopivimmaksi Karjalan murteiden yhteiskieleksi ja Karjalan Autonomisen Neuvostotasavallan yhdeksi viralliseksi kieleksi. Se on tietenkin myös koulujen mielipide.

Suomen kirjakielen opettaminen eräissä seuduissa Karjalaa (Uhtuan puolella) ei tuotakaan muuta vaikeuksia kuin ylipäänsä kirjakieleen murteesta siirtyminen. Mutta toisissa seuduissa on siinä suhteessa vaikeuksia. Emme nyt puhu siitä, että kaikkialla ei asiaa ole asiainmukaisesti selvitetty ja sen takia eivät lapset eikä heidän vanhempansa ymmärrä suomen kirjakielen oppimisen merkitystä. Missä sellaista laiminlyöntiä vielä on, on se korjattava viipymättä. Vastuussa ovat kyläneuvostot, piirien toimeenpanevat komiteat ja opettajat. Tarkastaja valvoo, että se tulee tehdyksi.

Tämän kirjeen tarkoituksena on auttaa voittamaan niitä vaikeuksia, jotka johtuvat siitä, että useissa Karjalan seuduissa puhutaan murretta, joka huomattavasti eroaa kirjakielestä, tai on siihen sekoittunut niin paljon venäläisiä sanoja, että suomenkieli tuntuu hyvin vaikealta. Kokemus osoittaa, että sielläkin, missä tällaisia on, suomenkieli kuitenkin on nopein tie lapsille sivistykseen. Mutta virheellisellä opetustavalla voi tämä suomenkielen omaksumisen prosessi vaikeutua ja pitkittyä tarpeettomasti.

Suomenkielen karjalaisille opettamisen metodiikka on kyllä kehitetty Petroskoin Suomenkielisessä Pedagogisessa Teknikumissa, ja on sitä työtä tehnyt jokai-

nen opettaja käytännöllisessä työssään. Vielä ei kuitenkaan ole näitä kokemuksia koottu eikä tieteellisesti muokattu. Ei ole myöskään suoritettu Karjalan murteiden tieteellistä tutkimusta näitä pedagogisia näkökohtia silmälläpitäen, mikä tutkimus vasta antaa täysin tieteellisen perustan opetuksen metodiikalle. Nyt emme kuitenkaan voi jäädä odottamaan tätä tutkimusta, vaan on meidän käsillä olevien tietojen perusteella käytävä kehittämään metoodia. Sitä varten tarvitaan kaikkien työntekijäin apua. Koulu-Pedologinen kabinetti pyytää jokaista toveria tarkoin perehtymään kirjeessä oleviin ohjeisiin ja ottamaan ne huomioon. Jos nämä neuvot eivät käy yhteen jonkun toverin kokemusten tai käsitysten kanssa, pyydämme siitä meille ilmoittamaan. Olemme esim. lehdistä nähneet jonkun opettajan suosittavan sellaista menettelyä, ettei mitään huomiota ole annettava paikkakunnan murteelle, alkaa vain opettaa kirjakieltä ja sillä hyvä. Tällainen käsitys on ilmeisesti virheellinen sekä yleispedagogiselta kannalta, koska kaikissa kielissä on lähdettävä lasten puhekielestä, sekä erikoisesti Karjalan oloissa, joissa vain vähäinen osa täysikasvuistakin väestöä osaa suomen kirjakieltä. Olemme vakuutetut siitä, että kirjeemme peruslinja on oikea. Sen ovat tarkistaneet tällä alalla parhaat tuntijat. Mutta silti on tietenkin yksityiskohdissa ja sovelluttamisessa paljon tarkistettavaa. Siinä suhteessa pyydämme apua. Mahdollisesti on joillakin tovereilla jo kokemukseen perustuvia huomautuksia, jotka voi lähettää viipymättä. Toiset lähettävät sikäli kuin ennättävät. Pyydämme kaikkia viimeistään lukuvuoden lopussa kirjoittamaan meille havaintojaan tältä ajalta, niin että ensi vuodeksi voimme valmistaa uuden, tarkistetun kirjeen.

Valistusasiain kansankomissariaatti.

Suomen kirjakielen opetuksesta karjalaisissa kouluissa.

YLEISET PERUSTEET.

Karjalassa on suomen kirjakieli karjalan murteita yhdistävä kieli. Sen käyttämisessä on saavutettu tuloksia, mutta on sen opetuksessa myöskin vaikeuksia, jotka johtuvat siitä, että murteet mitkä pienemmässä, mitkä suuremmassa määrin eroavat suomenkielestä, sekä ovat sekoittuneet venäjänkieleen. Sen takia suomen kirjakieleen siirtyminen on aikaa ja työtä vaativaa. Myöskin on kielen opetusta vaikeuttanut metoodin puute tässä työssä. Joskus alkaa opettaja heti puhua kirjakieltä, yhdistämättä sitä paikalliseen murteeseen, joka on pedagogisesti ihan väärä menettely paikkakunnilla, joiden murre huomattavassa määrin poikkeaa kirjakielestä. Jotta saataisiin muodostetuksi suomenkielen opetuksen metodiikka karjalaisia kouluja varten, on opettajien heti ryhdyttävä keräämään ainehistoa tätä varten ja lähetettävä tiedot Koulu-Pedologiseen kabinettiin.

MITEN ON TUTKITTAVA.

Murteiden sanoja tutkittaessa on tarkoituksenmukaista jakaa ne seuraaviin ryhmiin, joka helpottaa tutkimistyötä ja sanojen käyttämistä opetuksessa.

I. Sanat, jotka ovat samanlaisia suomen kirjakielessä ja paikallisessa murteessa ja merkitys sama, esim. pata, mänty, koivu, kuusi.

II. Sellaiset paikallisen murteen sanat, joita on ennen käytetty tai vielä nytkin, mutta harvemmin käytetään kirjakielessä, esim:

Karjalainen sana	Nykyään käytännössä oleva suomalainen sana	Vanha tai harvemmin käytännössä oleva suomalainen sana
hebo	hevonen	hepo
vuora	kukkula	vaara
unu	nuku	uinu
lagi	katto	laki
vihma	sade	vihma
virua	maata	joissakin tapauksissa virua
pa-ista	puhua	pakista
hukka	susi	hukka
salbua	sulje, lukitse	salpaa
pielus	tyyny	pielus
suurim l.	ryyni	suurima
suurima		

(Karjalan murteissa olevat sanat pielus ja suurima ovat samalla myös suomen kirjakieltä, sanat tyyny ja ryyni sensijaan ovat ruotsinkielestä muodostetut, niitä ei ollenkaan tule käyttää).

III. Sanat, jotka ovat samanlaiset kuin suomen kirjakielen sanat, merkitys toinen, esim:

Karjalainen sana	Merkitsee suomeksi	Samanlainen kuin suomalainen sana
viikko	kauan	viikko
haju	äly	haju
hajuton l.	vähämielinen	hajuton
hajutoi		
vägi, väki	voima (esim. pelväki o. pellon voima s. o. lanta)	väki
työnnä, työnä	päästä, lähetä	työnnä
koillinen	itä	koillinen
jygie, jygei	raskas, vaikea	jykevä

Karjalainen sana	Merkitsee suomeksi	Samanlainen kuin suomalaisen sana
asua, asuo	tehdä, laatia, valmistaa	asua
v sordoa, sordua	pudottaa	sortaa
v suarna, suorna	satu	saarna
renki, rengi	ämpäri, kiulu	renki
äijän	paljoa	äijän
äijy	paljou	äijä

IV. Sanat, jotka eroavat suomenkielestä vain päätteensä puolesta, esim. u- y- loppu suomen kirjakielen a- ä- sijasta, taikka on p. t. k:n sijasta b d g., y.m. sanat, jotka vähemmässä määrin eroavat kirjakielestä, esim. päivy, kagru, andan, muota (maata).

V. Sanat jotka enemmän eroavat kirjakielestä, esim:

Karjalainen sana,	Merkitsee
siegla	seula
tiän	teidän
toagia	taaja
seän	sydän, sisus

VI. Venäjänkielestä otetut sanat, esim.:

Karjalainen sana	Venäläinen sana	Sanan merkitys
duumaitsin	думал	ajattelin
stola	стол	pöytä
tuluppa l. tuluppu	тулуп	puoliturkki
nedäli	неделя	viikko
kruuga, krugu	круг	ympyrä
onnakko l. onnuako	однако	ehkäpä
v läziä	лежать	sairastaa
prostiin	простыня	lakana

VII. Sanat, jotka eivät muistuta suomea eikä venäjää, esim:

Karjalainen sana	Sanan merkitys
pettomaito, pyöhtinmaito	kirnupiimä
vikse	luultavasti, kaiketi

Karjalainen sana

Sanan metkitys

^v
ozuandahine
keroi
kaimata
ellentää
nenga
sälgý

halvaus
kurkku
seurata, saattaa; kadottaa
ymmärtää
näin
varsa

Sitäpaitsi tehtävä havaintoja seuraavista seikoista, joita on havaittavissa Karjalan murteissa:

I. Venäjänkielestä lainatuissa sanoissa ilmenevä suomalais-karjalainen aines (astevaihtelu, päätteet, esim. griba (sieni), grivan, kuten suomalaisessa ripa, rivan, duumaitsimmo).

II. Venäläinen aines suomalaisessa sanassa, esim.
^v
lopuska — loppu.

III. Sanajärjestys lauseessa (suomenko- vai venäjänkielen mukainen).

IV. Suomen ja venäjänkielen sekoittuminen, esim. kuin nibudj — joten kuten; kui libo — joten kuten.

MITEN ON OPETETTAVA.

Yleistä.

Opettajan tulee ehdottomasti tutustua paikalliseen murteeseen ja jatkaa tutustumista koko paikkakunnallaoloaikansa. Ennen opetuksen alkamista on opettajan selostettava väestölle, minkä takia on opetettava suomen kirjakieltä. Tulee selvittää, että Karjalan kansa voi nopeimmin ja helpoimmiten kohottaa sivistysta-soaan kielellä, joka on sen oman kielen kaltainen kieli, siis suomenkielellä. Pelko, että suomenkielen ollessa opetuskielenä koulussa lapset jäisivät venäjänkielen taitoa vaille on turha, sillä sitä opetetaan myöskin, vaikka varsinaisena opetuskielenä onkin suomenkieli, ja tulee lasten koulun päätettyään osata puhua, lukea ja kirjoit-

taa venäjää. Tulee selvittää suomenkielen yhtäläisyydet Karjalan murteiden kanssa. Selvittää myös, miksi ei opeteta murteella. Tarpeellisuus yhdistää eri murteet yhtenäiseksi kieleksi, koska eri murteita puhuvat karjalaiset usein eivät ymmärrä toisiaan. Myös edullista se, että suomenkielellä jo on olemassa kirjallisuus, jota ei ole eikä voi olla Karjalan eri murteilla. Karjalan murteiden sanaköyhyys verrattaessa suomen kirjakielen. Tällaisen selostuksen on opettajan tehtävä myös paikkakunnalla, jossa opetus jo on suomenkielellä, mutta ei ole tarkoitusta selvitetty. On huomattava, että paikkakunnilla, jossa ei tällaista selostustoimintaa ole suoritettu, lapset suhtautuvat välinpitämättömästi ja vanhempi väestö epäluulolla karjalaistuttamiseen.

Hyvien tuloksien saavuttamiseksi pitää ymmärtävästi suhtautua murteeseen. Tästä sanotaan GUS'in ohj. ja met. ohj. työk. vart. II osa siv. 170 seuraavaa: "Ei ole mitenkään sallittavia ivailut taikka ylenkatseelliset sanonnat paikallisen murteen kirjakielen suhteen "karkeudesta", "järjettömyydestä", "vääristelystä". Jokainen kieli on oikea lakeihinsa nähden, se vain eroaa siitä kielestä, joka määrättyjen historiallisten syiden takia on tullut kulttuurikieleksi, tullut tieteen, kirjallisuuden, teatterin, puhujien välineeksi".

Osittain täytyy meidän oloissamme opettaa kieltä ulkopuolella kompleksin.

PUHE.

Ensin, kun lapset tulevat kouluun, on opettajan kuu-kauden tai kahden ajan puhuttava heille ainoastaan paikallista murretta, riippuen ajan pituus kysymyksessä olevan murteen etäisyydestä suomen kirjakielen nähden. Tämä on välttämätöntä sen takia, että muutoin muodostuisi lapsille hyvin jyrkkä ylimeno kotioloi-
sta kouluun, jos koulussa vielä puhuttaisiin hyvin erilaista

kieltä kun mitä he puhuvat kotona. Sitäpaitsi lapsi oppii suomen kirjakielen helpommin ja paremmin, kun lähdetään sille tutusta kotimurteesta ja siihen yhdistetään kirjakieli.

Yhtenäisen työkoul. ohj. ja met. II osa siv. 163 sanotaan äidinkielestä venäläisissä I asteen koulussa seuraavaa: "Opettajan kieli laajentaa lapsien täysikasvuisten kielen ymmärtämistä. Oppilaat oppivat joukon uusia sanoja, ymmärtävät niitä, mutta itse eivät vielä voi niitä käyttää. Jotta opettajan kielen ymmärtäminen ei tuottaisi oppilaille ylipääsemättömiä vaikeuksia, tulee opettajan sovittaa se kysymyksessä olevan luokan tai jopa kyseessä olevan ryhmän kehityksen tasolle. Mutta samalla tulee opettajan kertomuksen olla tavallaan esimerkkinä oppilaille, mutta esimerkkinä, jonka voi saavuttaa. Ensimmäisenä oppivuonna hän ei kerro niinkuin toisena, toisin kolmantena ja aivan toisin neljäntenä".

Tämän voi sovittaa myös karjalaisiin kouluihin. Niin kuin ei ole heti ryhdyttävä puhumaan kirjakieltä, ei myöskään (ensi aikaa oppilaiden kouluun tulon jälkeen lukuunottamatta), ole puhuttava paikallista murretta sellaisenaan.

Suomenkieleen siirryttäessä on ensin mahdollisuuden mukaan käytettävä sellaisia sanoja, jotka ovat yhteisiä suomen kirjakielelle ja paikalliselle murteelle. (Katso otsikko "Miten on tutkittava" N:o 1). Jos vanhempi suomalainen sana on samankaltainen kuin Karjalan murteen sana, on sitä käytettävä, eikä uudempaa suomalaista sanaa, joka ei muistuta karjalaista sanaa. (Katso edelläm. N:o II). Sellaisissa tapauksissa kuin esim. tyyny, pielus, ryyni- suurima, soppa- liemi, rokka, on käytettävä sanoja pielus, suurima, liemi, rokka, jotka sanat ovat karjalaisissa murteissa ja samalla ovat suo-

men kirjakielen sanoja, joita eivät sanat tyyny, ryyni, soppa ole; nämä sanat ovat väännöksiä ruotsinkielestä.

Sanoihin, jotka ovat samanlaiset kuin kirjakielen sanat, mutta tarkoitus toinen (katso edelläm. N:o III), tulee kiinnittää huomiota, jotta lapset saisivat niistä oikean käsityksen. Sanojen selvittämisessä tulee käyttää havainnollisuutta, milloin siihen on mahdollisuutta, esim. jos oppilas sanoo: "Työnnä tämä kirje kaupunkiin", tarkoittaessaan, että opettaja sen lähettäisi, voi työntää kirjettä pöytää pitkin ja huomauttaa, että olisi kovin hidasta työntää se kaupunkiin asti, se pitää lähettää.

Venäjänkielestä muodostetut sanat (katso otsikko "Miten on tutkittava" N:o VI), esim. stola — стол — pöytä. Ei ole käännettävä "Stola on suomeksi pöytä", parempi on, kajoomatta yhtään karjalaiseen sanaan, osoittaa pöytää ja sanoa "Tämä on pöytä".

Karjalan murteissa on sana nedäli — неделя — viikko. Ei ole sanottava lapsille "Karjalainen sana nedäli on suomeksi viikko", vaan on sanottava: "Karjalankielessä on sana viikko. Se merkitsee paljon aikaa. Sama sana on myös suomen kirjakielessä, mutta se ei vaan kirjakielessä merkitse yleensä kauan aikaa, vaan merkitsee aina seitsemää päivää". (Nykyään 5-päiv. viikko).

"Valistustyöläisen apu" lehdessä N:o 1 v. 1929 kirjoittaa G. Bogdanov kirjoituksessaan seuraavaa: "Mutta on sanoja, jotka eivät ole näin helposti selitettävissä. Niihin kuuluu etupäässä yhdistetyt sanat, jotka ovat muodostetut yksinkertaisista sanoista tai erilaisten liitteiden avulla. Nämä sanat ovat useimmiten karjalaisille käsittämättömiä, vaikka niiden pohjana ovatkin karjalaiset sanamuodot. Todellakin, voidaan esittää useita esimerkkejä siitä, jolloin me pakoitamme karja-

laisen lapsen omaksumaan suomalaisia sanoja vieraina, siitä huolimatta, että Karjalan murteissa on sitä vastaavia käsitteitä, jotka täysin selittävät tällaisen sanan. Jos karjalaiselle lapselle sanoo, että "sovietskaja vlastj" on suomeksi Neuvostovalta, merkitsee se hänelle käsittämättömän sanan esittämistä. Mutta jos samalla selitetään, että karjalankielessä on sanat "neuvo" ja "valta" (esim. perheen pään valta perheen muiden jäsenten yli), silloin hän epäilemättä käsittäisi tämän muodon sekä kysymyksessä olevan suomalaisen sanan.

Samanlainen esimerkki on suomen kirjakielen sana "vallankumous" — Karjalan murteiden sanat "valta", "kumotettu".

Opettajan on johdonmukaisesti saatettava uusia muotoja lapsen kieleen, mutta ei kaikkia kerrallaan. Kuitenkin tulee opettajan omassa puheessaan sellaisissa tapauksissa, jolloin kirjakielen sana on helposti ymmärrettävissä (katso otsikko: "Miten on tutkittava" N:o IV), käytettävä kirjakieltä (ensimmäistä kuukautta tai kahta, lasten kouluun tulon jälkeen lukuunottamatta, jolloin puhutaan ainoastaan paikallista murretta).

Yleensä ei ole opetettava kieltä ja sen sanoja uuteena, vaan on osoitettava, että kirjakielen sana vastaa määrättyä paikallisen murteen sanaa, joka usein on hyvin samankaltainen kuin kirjakielen sana. On osoitettava, että suomen kirjakieli on aivan sama kieli kuin lasten puhuma kieli, se on vain tätä kehittyneempi.

Miten on sitten korjattava lasten puheessa esiintyvät virheet? Työkoul. ohj. ja metod. ohj. II osa siv. 161 sanotaan: "Ei koskaan tule häiritä oppilaiden kertomusta, sovittaen hänen puheeseensa omia täysikasvuisten kielellä olevia lauseita tai korjaten oppilaan lauseita. Opettajan tulee antaa arvoa lasten kielen erikoisuuksille ja antaa sen kehittyä siltä asteelta, millä

se on. Ensi aikoina ovat vahingolliset myös tiheät oppilaiden puheen virheiden korjaukset. Sellaiset korjaukset välttämättä saavat aikaan lapsen vapaan kielen ahdistuksen, joka ainoastaan vaikeuttaa sen edelleen kasvamista ja kehittymistä. Oikein puhumaan eivät lapset opi opettajan korjauksen avulla, vaan matkimalla hänen kieltään ja muokatessaan hänen johdollaan kollektiivisesti tekstiä muistiinpanoja varten.

Itseään varten tulee opettajan panna merkeille ja muistaa nämä oppilaiden virheet, jotta voisi lähiaikoina antaa oppilaille esimerkin samankaltaisesta, mutta oikein äännetystä ja muodostetusta lauseesta. Sellaisiin tapauksiin, jolloin opettajan tulee tehdä oikaisuja oppilaiden puheeseen kuuluu esim. tapaus, jolloin oppilas käyttää sanaa toisessa merkityksessä kuin mikä sillä on kirjakielessä, täten vääristäen puheen merkityksen”.

(Tähän karjalan murteista otettu esimerkki: Tapaus, jolloin karjalainen oppilas sanoo viikon, kun tarkoittaa viikkoa lyhyempää tai pitempää aikaa, siis käyttää merkityksessä kauan).

”Tällöin voi sanoa: ”On parempi sanoa kauan” tai ”Siis hän oli siellä kauan”. Hyvin pian lapset lakkaavat ujostelemisen ja alkavat puhua paljon ja sujuvasti, jos eivät pelkää opettajan korjauksia”.

”Ei mitenkään ole kiellettävä lapsilta murteellisen sanan käyttöä, se vaikuttaa kovin pahasti lasten vapaaseen puheeseen ja ehkäisee heidän puhekielensä kehittystä. Opettajan tehtävänä on vähitellen saattaa lasten kieleen uusia sanoja kirjakielestä, jotka vastaavat murteen sanoja, joita käytetään rinnan näiden kanssa, mutta jotka opettaja asettaa etusijalle ja näitä sanoja aina sitten käyttääkin”. Työk. ohj. ja metod. ohj. II osa s.v. 171 sanotaan: ”Kirjakielen opiskelu alkaa sen ymmärtämisestä s.o. passiivisesta omaksumisesta. Vain

tätä voikin vaatia ensimmäisen ja toisen oppivuoden oppilailta. Itsestään on selvää, että oppilaat tänä aikana lainaavat paljon opettajalta ja alkavat ehdottomasti lausua kirjakielen mukaan ne sanat, jotka ensi kerran ovat kuulleet opettajalta.

Kolmannelta vuodelta alkaen opettaja voi kiinnittää oppilaiden huomiota hänen puheensa eroavaisuuteen heidän puheeseensa verrattuna ja saada heissä aikaan tietoisien pyrkimyksen vaihtaa omassa puheessaan mää- rätyt muodot toisiin.

On erittäin tärkeätä, että kaikki uudet sanat, jotka oppilaat oppivat vasta koulussa, he heti alusta ään- täisivät oikein.

Mitä tulee kirjakielen sanontatapojen omaamiseen, niin voi niitä tuoda lasten kieleen vain vähitellen, noja- ten lapselle ominaiseen jäljittelemiseen ja lujittaa se- lonteoilla vain jo saavutetut tottumukset”.

Nämä ohjeet sopivat myös Karjalan suomenkielellä toimivien kouluihin.

Dramatisatsiosta kielen opiskelu_n keinona työk. ohj. ja metod. ohj. II osa siv 167 seuraavaa: ”Tässä tulee panna merkille, mikä merkitys on dramatisaatsiolla las- ten kielen kehitykselle. Kun lapset eivät kuvaa itseään, vaan toisia ihmisiä, lapset puhuvat heidän puolestaan, ja tämä puhe improvisoidaan, s.o. sen tekstin lapset panevat kokoon leikin kuluessa. Tämä antaa lapsille paljon mahdollisuuksia käyttää sellaisia lausuntoja ja sanontatapoja, käyttää sellaisia sanoja, joita he eivät muuten koskaan joutuisi käyttämään kouluaikanaan. Tämä suurentaa ja laajentaa huomattavasti sitä sana- varastoa, jota lapset aktiivisesti, s.o. omassa puhees- saan käyttävät. Pyrkimys esittää toinen henkilö mah- dollisimman tarkkaan ja värikkäästi saa lapset tark- kaan panemaan merkille toisten ihmisten käyttäytymi-

sen ja kuuntelemaan heidän puhettaan, panemaan merkille sen erikoisuudet ja sitten matkimaan sitä. Tämä tottumus suhtautua huomaavaisesti vieraaseen puheeseen on arvokas ominaisuus, joka auttaa oppilaan nopeasti omaamaan kirjakielen erikoisuudet".

Tähän esimerkki: Lapset esittävät kuvaelmaa "Miten tulin kouluun". Tällöin oppilaat esittävät perheen jäseniä, kouluun tulevaa lasta ja opettajaa. Ei ole kirjoitettuja rooleja, vaan keksivät lapset ne näytellessään. Jos lapsi esittää äitiä, puhuu lasten kielellä, sopii kysyä: "Puhuuko äiti niin, aivan samalla tavoin kuin sinäkin?", samoin jos lapsi esittäessään opettajaa käyttää murteellista kieltä, mutta opettaja jo on siirtynyt puhumaan kirjakieltä, sopii myös kysyä puhuuko opettaja aivan niin kuin lapsi sanoi.

Runoja oppiminen, tunnuslauseiden kirjoittaminen, sananlaskut ovat hyviä harjoituksia, niissä jää muistiin määrättyt sanojen tai lauseiden muodot.

LUKEMINEN.

Lukemista opetettaessa on erittäin tärkeätä opettaa ensin sanoja, jotka ovat samanlaisia ja samaa merkitseviä suomen kirjakielellä ja paikallisella murteella (katso otsikko: "Miten on tutkittava", N:o I), tai ainakin sellaisia suomalaisia sanoja, jotka jo ovat keskustelun avulla tulleet lapsille ihan tutuiksi (esim. sanat "kirja", "kynä", "liitu" y.m.). Myöhemmin voi lukea jo enemmän sellaisia sanoja, jotka eroavat paikallisesta murteesta, mutta tulee näiden sanojen myöskin olla edeltäkäsintutuja, keskustelussa käytettyjä. Opettaja valmistautuessaan lukutuntia varten lukee tarkoin kappaleen ja panee merkille oppilaille tuntemattomat sanat. Ennen kappaleen lukemista opettaja lyhyen keskustelun avulla selittää näiden sanojen merkityksen. Keskustelun aiheena voi olla joku käsiteltävään teemaan kuuluva

kysymys, jonka yhteydessä voi käyttää kysymyksessä olevia, selitystä kaipaavia sanoja. Tuntematon sana ei saa jättää selittämättä, eikä myöskään jättää selontekoa kappaleen lukemisen jälkeen, sillä silloin ei oppilas saa luetusta kappaleesta vastaavia tietoja.

Miten tulee korjata lasten lukiessa tekemät virheet? Tästä sanotaan Työk. ohjelm. ja met. ohj. II osa seuraavaa: "Virheet tulee korjata, mutta ilman muita selvityksiä, vain sanoen väärin luettu sana oikein ja vaatia, että oppilas toistaisi sanan oikein. Jos lauseessa tehtiin useita tällaisia korjauksia tulee koko lause lukea uudestaan oikein. Jos opettaja on varma että oppilas ei nyt tee virheitä, niin hän kehoittaa oppilasta lukemaan vielä kerta, jos opettaja ei ole tästä vakuutettu on parempi, jotta ei viivyttäisi kuuntelioita ja vedettäisi heidän huomiota pois luetun sisällöstä, että opettaja lukee tämän lauseen. On hyvä, että siinä tapauksessa, jos luettaessa on koko ajan täytynyt pysäyttää lukevaa oppilasta, luettua kehoittaa häntä tai jotain muuta oppilasta lukemaan koko kappale vielä kerta, jotta muistiin palautuisi kirkkaasti niin kappaleen sisältö kuin sen vaikutus." (Siv. 176).

(Siinä tapauksessa, että luetun kappaleen sisältö on jo tuttu, ei tarvitse lukea sitä toistamiseen, se ikävyyttäisi oppilaita.)

Samasta seikasta edelleen, samaten työk. ohjelmassa: "Ei tule alussa vaatia, että oppilaat lukiessa ääntäisivät sanat niin kuin opettaja, puhukoot, niinkuin puhuvat kotona ja keskenään ääntämiseen nähden, mutta muotoja, joita kirjaimet osoittavat, heidän tulee noudattaa."

(Tähän esimerkki karjalan murteista: Muutamin paikoin Karjalaa ei sanota "metsä", vaan "mettä". Näin voi sallia oppilaan lukea. Mutta jos kirjassa on "penkille", niin ei saa sallia oppilaan lukea "penkilla".)

Edelleen sanotaan edellämainitussa, siv. 176: ”Runoja lukiessa ja ulkoa oppiessa voi jo aivan alusta seurata ääntämistä ja saada aikaan kirjakielen mukaisen ääntämisen. Ei tule vaan saattaa näitä vaatimuksia turhantarkkuuteen asti. Jokainen ”vaatimus” tämän suhteen ahdistaa oppilaan vapaata puhetta. Innostuksen hetkinä hän ei voi seurata ääntämistä, ja innostus on hyvin arvokas edellytys vapaan kielen ja sujuvan lukutaidon kehittämisessä.”

Opettaja lukee usein malliksi, jotta ääntäminen olisi oikea.

Lukemisen avulla tahdotaan saavuttaa kaksi seikkaa: ajatuksen kehittymisen ja lukutaidon mekaanikan kehittymisen. On havaittavissa, että kouluissamme usein luetaan hyvin vähän, ja lukutaidon mekaniikka täten jää heikoksi. Usein luetaan lukukappale kerrallaan, sitten sen johdosta lopputunnin keskustellaan, eikä ehditä sillä kertaa enempää lukea. Opettajan on toisinaan luettaessa kiinnitettävä päähuomio lukemisen mekaniikkaan, jotta ei oppilaiden lukutaito jäisi heikoksi. Päähuomion mekaniikkaan voi panna tapauksissa, jolloin luetaan yksinkertaista kertomusta oppilaille tutuista asioista, jotka eivät kaipa selventämistä.

Usein annetaan myös yksityisen oppilaan lukea liian vähän kerran, vain pari — kolme lausetta. 45 min. kuluessa lukee jopa parikymmentä oppilasta. Parempi on antaa oppilaan lukea vaikkapa harvemmin, mutta enemmän kerrallaan.

Hyvä on antaa oppilaiden lukea ensin hiljaa itsekseen, sitten vasta ääneen. Jotta lukeminen olisi mielenkiintoisempaa voi antaa eri oppilaille tai oppilasryhmille eri kappaleet itsekseen luettavaksi, jotka he sitten vuorotellen lukevat ääneen koko luokalle.

Silloin kun tarkoituksena on ajatuksellisen lukemisen kehittäminen, ei aina ole tarpeen antaa lasten lukea

itseksseen lukemansa kappale ääneen, vaan voi toisinaan antaa heidän ainoastaan kertoa lukemansa kappaleen sisältö.

KIRJOITUS.

Kirjoitusta opetettaessa tulee ottaa huomioon, että kirjoitus kirjakielellä tuottaa lapsille paljon enemmän vaikeuksia kuin kirjakielellä lukeminen. Lukiessaan lapsi on passiivinen, mutta kirjoittaessa hänen tulee osata käyttää kirjakieltä aktiivisesti. Hänen tulee ei vaan ymmärtää kirjakielen sanat, vaan hänen tulee myös osata ne kirjoittaa sekä rakentaa lauseet kirjakielen mukaan, joka viimeksimainittu on erittäin vaikeata, kun Karjalan murteissa lauseet usein ovat muodostetut venäjänkielen tapaan. Tähän on opettajan kiinnitettävä erikoista huomiota. Jotta lapset tottuisivat käyttämään kirjakielen mukaista sanajärjestystä lauseessa, käyttämään kirjakielen mukaisia muotoja ja taivuttamaan sanat oikein, on kirjoituksessa melko runsaasti käytettävä jäljentämistä.

Kirjoitus, nimittäin isoilla painokirjaimilla tekstaa-minen, alkaa samalla kuin lukutaidon opetus. Kirjoituskirjaimilla kirjoitus alkaa myöhemmin, ensin lyijykynällä ja jonkun ajan kuluttua musteella. Samoin kuin oppilaiden ajatusten kehittämiseen ja oikeinkirjoitukseen tulee myös kiinnittää huomiota käsialan selvyyteen ja sujuvaisuuteen.

Kirjoitus voi olla jäljentämistä, sanelun mukaan kirjoittamista ja itsenäistä.

Jäljentämistä tulee käyttää, se on tarpeellista edellämämainituista syistä. Ensimmäisellä ryhmällä onkin pääasiallisena kirjoituksen muotona pidettävä jäljentämistä. Jäljentämisen käytössä ei ole kuitenkaan mentävä liiallisuuksiin. Etenkään ei ole käytettävä ajatuksetonta

jäljentämistä esim. kirjasta, vaan jäljentää esim. kollektiivisesti laadittu kirjoitus taululta. Työk. ohj. ja metod. ohj. sanotaan siitä miten on jäljennettävä, seuraavaa: "Taululle kirjoitetussa ei saa olla virheitä". "Ennen jäljentämistä on välttämätöntä lukea kaikki, mikä on kirjoitettu, ja ehkäpä pari kolme kertaa. Tulee opettaa oppilaat jäljentämään tekemättä virheitä. Tätä varten tulee pyrkiä siihen, että oppilaat tottuisivat ensin katsomaan tarkasti sanan kokoonpanoa, koettaen painaa se muistiinsa, ja sitten sanan muistikuvan perusteella kirjoittaa se, ollenkaan katsomatta sanaa, eikä jäljentää sitä kirjaimittain. Sen jälkeen, kun sana on kirjoitettu, tulee oppilaan lukea se vielä kerran, katsoen tarkasti joka kirjaimen. Tällainen jäljentäminen on tietyksi mahdollinen vain ensi aikoina, kun lapset kirjoittavat kaksi — kolme lausetta tunnissa". (Siv. 185).

Sanellessa on varottava virheitä tulemasta siten, että vaikea sana kirjoitetaan taululle tai sanotaan miten se on kirjoitettava. Ei kuitenkaan ole mentävä siihen, että suuresta osasta sanoja sanotaan edeltäkäsikin miten ne on kirjoitettava, vaan on myös totutettava lapset kirjoittamaan itsenäisesti.

Virheiden korjaus. Opettajan tulee lukea kaikki oppilaiden vihot. Kaikkien vihkojen korjaaminen ei aina ole mahdollista, etenkin jos opettajalla on useita ryhmiä. Myöskään se ei aina ole tarkoituksenmukaista, esim. voi lannistaa oppilaasta jos hänen työhönsä tulee kovin paljon korjauksia.

Korjaamisessa voi käyttää erilaisia menettelytapoja. Voi korjata aina osan töistä, vuorotellen eri oppilaiden. Voi antaa oppilaiden korjata toistensa vihot. Opettaja voi jättää virheet korjaamatta, mutta kirjoittaa itselleen tavallisemmat virheet muistiin, ja tunnilla sanelee nämä sanat tai lauseet jollekin oppilaista, joka

kirjoittaa ne taululle. Jos hän kirjoittaa ne oikein, kehoittaa muita katsomaan tarkkaan ja korjaamaan vastaavat virheet vihossaan. Jos oppilas taululle kirjoittaa väärin, korjataan ne ensin taululla (pyyhitään heti väärin kirjoitettu sana pois).

Virheet I ryhmän vihoissa korjataan välittömästi tunnilla.

Vihkoihin korjauksia tehdessä tulee menetellä niin, että vedetään viiva virheellisen sanan päälle, ja kirjoitetaan oikea sana rivin yläpuolelle kokonaisenaan. Tämä sen takia, että oikea muoto painuisi selvemmin oppilaiden muistiin. Voi myös neuvoa oppilaita jättämään vihkon sivuun tyhjän reunustan, johon opettaja merkitsee sanojen oikean muodon.

Jotta niiden sanojen ja lauseiden, joissa oppilas on tehnyt virheitä, oikeat muodot jäisivät muistiin, voi antaa oppilaiden kirjoittaa kirjoituksen puhtaaksi, opettajan korjattua siinä olleet virheet. Kuitenkaan ei ole suoritettava puhtaaksikirjoitusta ilman päämäärää, vaan voi kirjoittaa puhtaaksi kirjoituksia seinälehteä varten, jos kirjoitetaan kirjoitetta toiselle koululle kirjoittaa ne puhtaaksi sen takia, jotta kirjeen saavat oppilaat voisivat sen helposti lukea. Myös voivat oppilaat kirjoittaa puhtaaksi itsenäiset kirjoituksensa yhteiseen isoon vihkoon, josta nuoremmat ryhmät voivat lukea, taikka voi vihkon panna oppilaskirjastoon.

Virheitä ei saa jättää korjaamatta mihinkään sellaisiin töihin, jotka useamman kerran joutuvat oppilaiden luettaviksi, esim. oppilaiden kokousten pöytäkirjat on ehdottomasti korjattavat, samoin erilaiset muistiinpanot.

Seinälehdissä ja muissa luokan seinillä olevissa kirjoituksissa (plakaatit, ilmoitukset y.m.) ei saa olla yhtään virhettä.

MITÄ KOULUN ON LÄHETETTÄVÄ KOULU- PEDOLOOGISEEN KABINETTIIN.

Mitä tärkeintä on lähettää Koulu-Pedologiselle kabinetille mahdollisimman nopeasti seuraavaa:

1) Laatia joku kielinäyte (kirjoittaa muistiin karejalaisen henkilön puhe). Erinäisiä sanoja voi myöskin lähettää (katso otsikko: Miten on tutkittava), toivottavaa on kuitenkin, että sanat olisivat jonkun lauseen yhteydessä. Samalla tulee lähettää tarkka suomenkielinen käännös näytteestä.

2) Lähettää muutama lasten itsenäinen kirjoitus (korjaamatta), siten että lähetetään määrätyn luokan kirjakieleen huonoin, keskinkertainen ja paras kirjoitus, merkiten minkä luokan oppilaiden työ lähetetään sekä kirjoittajan ikä.

3) Lähettää muutama sanelu_n mukaan kirjoitettu kirjoitus; samoin kuin edellä. Saneltava kappale ei tule olla ennen valmistettu.

4) Mikäli mahdollista kirjoittaa muistiin joku oppitunti tai osa siitä sellaisenaan, oppilaiden ja opettajan puhe tarkoin niin kuin tunnilla on puhuttu. (Tämän voi tehdä koulu_n opettajat toistensa tunneilla, myös tukiluokan opettajat joukkokouluissa sekä koulujen tarkastajat). Tarkoituksena on saada selville, miten kieltä kouluissa nykyään käytetään.

5) Kääntää paikalliselle murteelle seuraava kappale. Kaikille kouluille lähetetään sama kappale, jotta paremman voitaisiin verrata murteita toisiinsa.

Seuraa käännettävä kappale:

"Minä menen pihalle. Sinä menet niitylle. Isä menee huomenina kaupunkiin. Me menemme kyläneuvoston kokoukseen. Te menette lukutupaan. He menevät kouluun. Lapset menevät kulkueeseen. He ovat ommelleet punaisen lipun. Annikin menisi, mutta äiti

ei häntä laske. Anni olisi mennyt kulkueeseen, jos äiti olisi laskenut. Menetkö sinä? Mene pian, muuten myöhästy! Tyttö ottaa kirjan. Kirja on tämän tytön. Hän osanee lukea. Hän sanoo: "Tämä on minun kirjani". Täti ottaa leivät uunista leipälapiolla. Lapiotta ei niitä pidä ottaa. Anni otti käsin. Hänen kätensä tulivat nokisiksi. Tämä leipä on isoin. Ei, tuo on vielä isompi. Eräänä aurinkoisena päivänä sulj katolta lumi. Poika meni siskoineen ulos. Pian kylvetään kevätvilja. Kaapissa on lusikoita, lautasia, jauhoja ja sokeria. Veljellä on veitsi, kynä ja paperi. Siskolla on kukka ja kivi. Pihalla on lehmiä, lampaita, kanoja sekä kissa ja koira. Metsässä kasvaa kuusia, petäjiä, koivuja ja muita puita".

Kirjelmän lopussa on ohjeet, miten on merkittävä murteissa esiintyvät venäjänkielen äänteet. Merkitsemisessä tulisi olla mahdollisimman tarkka, parempi on lähettää vähemmän ainehistoa, mutta tarkoin merkittyä.

Edellämainittujen tietojen kokoaminen ja lähettäminen annetaan erikoisesti seuraavien koulujen tehtäväksi:

Aunuksen piirissä: Koltsilan ja 2) Riipuskalan koulut, 3) Kuujärven koulu (Лояницы).

Viteleen piirissä: 1) Viteleen tukikoulu, 2) Kolatse-län koulu, 3) Vieljärven koulu.

Petrovskin piirissä: 1) Lindajärven koulu.

Säämäjärven piirissä: 1) Uhmoilan tukikoulu.

Pyhäjärven piirissä: 1) Afanasjeva-selän koulu, 2) Pyhäjärven tukikoulu.

Seesjärven piirissä: 1) Paadenen tukikoulu, 2) Se-län koulu.

Rukajärven piirissä: 1) Rukajärven tukikoulu, 2) Kiimasjärven koulu.

Repolan tukikoulu.

Uhtuan piirissä: 1) Katoslammen koulu, 2) Vuokkiniemen koulu.

Soultjärven piirissä: 1) Kakisoja (Какес-ручей).

Tunkuan piirissä: 1) Suikujärven koulu.

Sitäpaitsi ovat muidenkin koulujen kuin edellä lueteltujen lähettämät tiedot erittäin tervetulleet ja tarpeelliset.

Venäläisten ääntelten merkintä

ш — ṣ — sano, isköv

з — ẓ — kyzy, azettuv

ж — ẓ̌ — muzikka, ozata

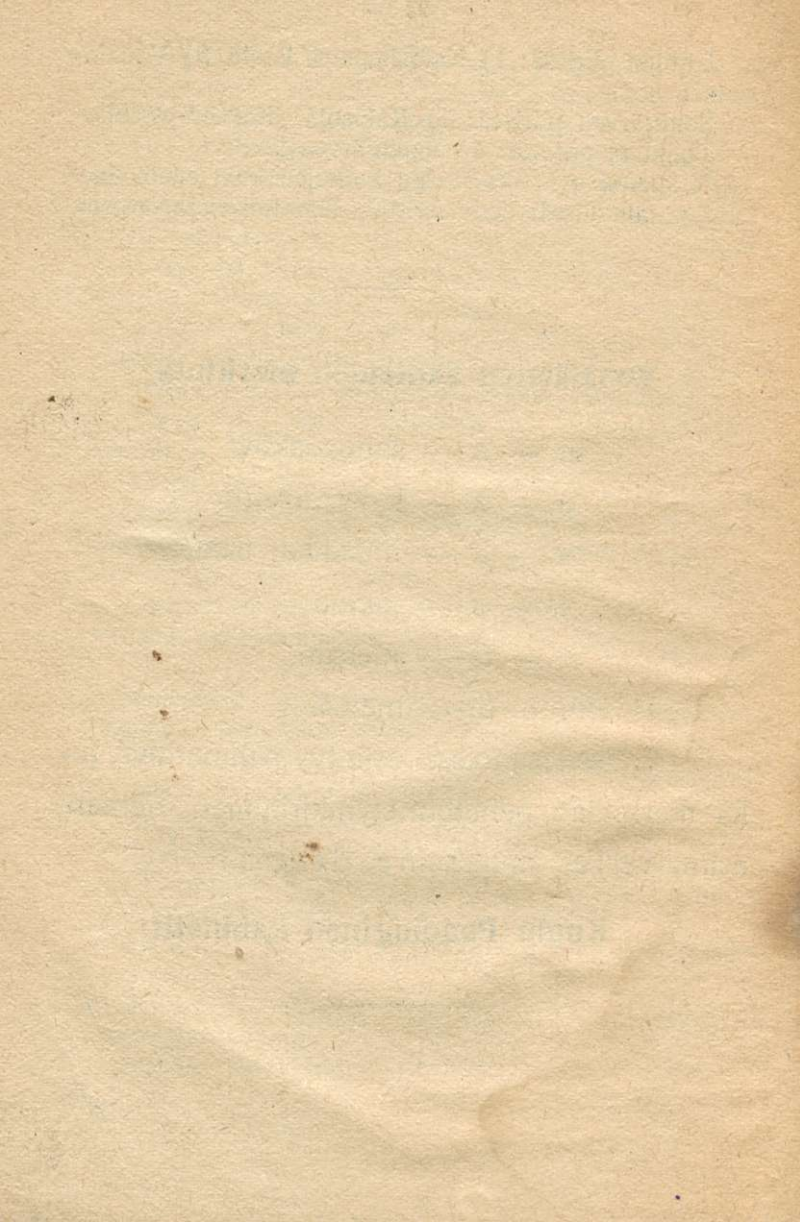
л — л̣ — колме

ч — tṣ — metsän

чч — ttṣ — mettsä

Eräissä sanoissa esiintyy pehmennys, joka merkitään pehmenneen kirjaimen viereen, esim. vel'let, mut't'soin'e, d'engoa.

Koulu Pedologinen kabinetti

*Neuvosto - Karjala
Suomen*

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 100 6108

